

ОТЧЕТ НА МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА ЗА ПЕРИОДА АПРИЛ – АВГУСТ 2024 Г.



Организацията на изпитите и подготовка за новата учебна година

- **Безпроблемно организиране на държавните зрелостни изпити.** Учениците в 12. клас постигнаха 58,48 точки от общо 100, което в скалата за оценки е добър 4,32 (Миналата година средният успех от първата задължителна матура беше добър 3,93. На втората задължителна матура средната оценка също се повишава – много добър 4,72 (при 4.48 за миналата година). Резултатите са постигнати при същата скала за оценяване като миналата година. След по-слабите резултати на миналогодишните матури МОН набеляза редица мерки, които бяха реализирани заедно с регионалните управления на образованието и отделните училища. Организирани бяха пробни изпити в стотици училища, както и допълнителна подготовка на учениците за изпитите.
- След последните данни от изследването PISA бе **старирана промяна на формата на националните външни оценявания.** Целта е те да бъдат много по-практически ориентирани, така че да измерват конкретни умения на учениците, а не наизустени знания. За да има плавен преход, бе взето решение това да се случва поетапно в период от 3 години. През настоящата изпитна сесия по новия формат се явиха само децата от 10. клас. **През идващата нова учебна година ще се подготви този формат и за четвъртокласниците, като е в ход подготовката за промяна на формата на изпита в 7. клас от учебната 2025/2026 г.**
- **Организирано и проведено бе националното външно оценяване в 4., 7. и 10. клас с някои важни промени. Продължава тенденцията за подобряване на резултатите на НВО на учениците в 4.клас както по БЕЛ, така и по математика, където тя е по-отчетлива.** Средният брой точки по БЕЛ е 72,6 т. (което отговаря на много добър 4,97), а по математика – 70,53 т. (което отговаря на много добър 4,87). Макар и плавно в годините резултатите по двата предмета се доближават. Резултатите от НВО в края на 7. клас по

БЕЛ са съизмерими с миналогодишните – 54,60 т. по БЕЛ (за 2023 г. са били 55,04 т.), и значително по-високи по математика – 42,9 т. (за 2023 г. са били 35,29 т.). Подобна е и ситуацията при НВО в края на 10. клас. Резултатите са съизмерими с показаните през предходната година – по БЕЛ 49,4 т. (през 2023 г. – 49,44), а по математика 33,1 т. (през 2023 г. 34,5 т.) и това се разчита като добър знак на фона на увеличения брой задачи за практическо прилагане на придобитото в училище. Положителни тенденции се отбелязват и на регионално равнище - няма регион, който да е понижил резултатите си от ДЗИ по БЕЛ, в същото време няма регион, който да е понижил резултатите си от изпита по математика в края на 4. клас, както и в края на 7. клас.

- **Още една важна промяна се случи в тези месеци – създадена бе възможност за втора дата на явяване за изпитите от националните външни оценявания** за децата, които са били със здравословен проблем или е имало смърт в семейството. Това е промяна, чакана с десетилетия в системата. Тези допълнителни изпити бяха организирани без проблеми и напрежение и децата с подобни сериозни проблеми не загубиха правото си да кандидатстват в желаните от тях училища.
- **Подготвени и обявени са конкурси за избор на нови директори за 481 държавни и общински училища** – един от дълго отлаганите проблеми в системата на училищното образование.
- За първи път през учебната 2024/2025 година чрез нов модул на Националната програма „Иновации в действие“ е **осигурено финансиране на проектен принцип за иновативните училища**, които въвеждат нови учебни предмети, прилагат интердисциплинарни модули, интердисциплинарни ученически проекти.
- Стартирана е **подготовката на новата учебна година**.
- **Организирани са дейности по изпълнение на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст**. Актуализирани са на регионален принцип районите за обхват на територията на страната преди началото на учебната година. Изискана е информация от Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“, необходима за функциониране на Механизма.
- **Успешно се реализира държавният план-прием**, като общият брой заложили паралелки за учебната 2024/25 г. е 2374, от тях 945 са профилирани, което е 39.80% от общия брой паралелки, а 1429 – професионални, което е 60.20%.
- По Национална програма „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“, модул „Съвременна среда за качествено обучение по хуманитарни науки, по география и икономика, по технологии и предприемачество и за целодневна организация на учебния ден“ са класирани **426 училища и 15 центъра за специална образователна подкрепа, които ще имат възможност да обзаведат и/или оборудват учебни кабинети/класни стаи по хуманитарни науки, по география и икономика, по технологии и предприемачество** за целодневна организация на учебния ден и за библиотеки/библотекични кътове. **Предвидените средства за това са над 7 млн. лв.**

Учебни програми

- С одобряване на актуализираните учебни програми за общообразователна подготовка за 1.-10. клас в края на миналата година се направи стъпка към създаване на възможности за повече упражнения и практическо приложение на наученото. Тя обаче не е достатъчна за цялостна промяна на нагласите и ефективно прилагане на компетентностния подход, затова беше разработен проект на концепция за цялостна промяна на учебните програми към по-голяма рамковост и интердисциплинарност.
- Спечелен бе **проект по инструмента за техническа помощ на Европейската комисия за разработване на нов модел на учебни програми** в училищното образование на стойност 800 000 евро, който започва да се изпълнява от м. септември 2024 г.

Учебници

- Одобрени са 509 бр. учебници и учебни комплекта по общообразователните учебни предмети. Осигурени са средства в размер на **122 млн. лв. за познавателни книжки, учебници и учебни комплекти**, които се предоставят за безвъзмездно ползване от децата (от първа до четвърта възрастови групи) и за учениците от I до XII клас.
- **С тези действия е създадена цялостната организация и учебната 2024/2025 г. ще бъде първата с безплатни учебници за всички ученици.**
- Обезпечено е брайлирането на учебници за ученици с нарушено зрение.
- Осигурени са познавателни книжки, учебници и учебни комплекти за учениците от Европейските училища.

Професионално образование и обучение

- Разработен и утвърден е **нов Списък на професиите за професионално образование и обучение** с широкопрофилни професии с надграждане на степени за професионална квалификация с нива по Националната и Европейската квалификационна рамка.
- **Приети са изменения и допълнения в Наредбата** за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение) и предстои обнародване в Държавен вестник. Промените акцентират на кариерното ориентиране на учениците, предварително запознаване с дейността на предприятието, гъвкав график при провеждане на практическото обучение в реална работна среда през учебната година.
- Публикуван за обществено обсъждане е **Проект за изменение и допълнение на Наредбата за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация**. Промените са синхронизирани с измененията в Закона за професионалното образование и обучение. В процес на изготвяне е проект на Постановление на МС за актуализиране на списъците на защитените от държавата специалности от професии и специалностите от професии с очакван недостиг на специалисти на пазара на труда за учебната 2025/2026 година.
- По **Национална програма „Професионално образование и обучение“** за модернизиране на материално-техническата база са **финансирани 21 училища**, като средствата по този модул от програмата са в размер на **1 500 000 лв.** 217 ученици са

завършили обучението си за приложен програмист през 2023/2024 учебна година по НП „Обучение за ИТ умения и кариера“. Бюджетът на програмата е 450 000 лв.

- **Изготвен план за развитие на уменията в България** с индикатори за измерване на напредъка и комуникационна стратегия – съвместно с ОИСР, Инструмент за техническа подкрепа на ЕК;
- Одобрена втора фаза на проектно предложение за развитие на дуалното обучение **Домино 2** по Швейцарската програма за сътрудничество;
- **Осъществени са съвместни инициативи с МТСП** за популяризиране на валидирането, ученето на работното място и новите Европейски инструменти за насърчаване на ученето в рамките на дейностите на МОН като Национален координатор за учене на възрастни.

Ускоряване на работата по проектите в образованието по ПВУ и тези с европейско финансиране

- Продължава модернизацията на материалната база на училищата и детските градини, включително и с **изграждането на STEM кабинети по Плана за възстановяване и устойчивост**. По ПВУ са осигурени средства за оборудване на STEM среда във всяко училище (общо в над 2 200 училища). През тези месеци всички 2245 предложения за изграждане на училищна STEM среда бяха оценени от екипа за изпълнение на инвестиции по Националния план за възстановяване и устойчивост в Изпълнителна агенция „Програма за образование“. Към момента поетапно стартира и физическото им изпълнение. Създаването на учебни пространства по природни науки, технологии, инженерство и математика прави обучението по-атрактивно и събужда интереса на децата в тези области.
- Подписан беше договорът за изграждане на **нов Национален STEM център на територията на София Тех Парк на стойност 28 млн. лева**. Центърът ще включва модерно и съвременно оборудвани лаборатории в различни направления, които ще повишат мотивацията за изучаване на природни и инженерни науки, изкуствен интелект, роботика, информационни и комуникационни технологии и предприемачество. В него ще се подготвят и българските олимпийски отбори за световни и регионални състезания.
- Започна изграждане и оборудване на **три изнесени бази към трите регионални STEM центъра** – по един в Западна, в Централна и в Източна България. За всеки от тях са осигурени по 900 000 лева. Предвижда се те да бъдат изцяло оборудвани до края на годината. В тях ще се обучават учители и ученици в различни STEM направления – математика и информатика, роботика и киберфизични системи, зелени и 3D технологии и природни науки.
- В ход са дейностите за **изграждане на 28 центъра за високи постижения в професионалното образование и обучение в 28 професионални гимназии в страната – по един във всяка област на България**. Общата инвестиция е близо 97 млн. лева по Плана за възстановяване и устойчивост.
- **Стартира проект „Силен старт“ по ОП „Образование“ 2021 – 2027 г., по който 1 500 детски градини и училища с групи за задължително предучилищно образование (66 % от всички в страната) ще получат финансиране за реализиране на дейности в подкрепа**

на децата и семействата. По проекта се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца със специални потребности, в риск, с хронични заболявания и изявени дарби за трайното им приобщаване в предучилищното образование. Детските градини могат да наемат психолози, логопеди и ресурсни учители. Осигурените средства са 105 400 000 лв. от Европейския социален фонд и от националния бюджет.

- **Успешно се реализира проект „Успех за теб“ по ОП „Образование“ 2021 – 2027 г., по който през учебната 2023 – 2024 година са включени 1354 училища.** До 30 юни 2024 г. по проекта са инвестирани близо над 14 млн. лева, с които са подпомогнати в обучението 45 043 ученици, в това число 26 264 ученици от различни общности, 4933 ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания и в риск, 40 683 ученици със системни трудности при усвояването на учебното съдържание. Одобрени за участие от учебната 2024 – 2025 година са още 71 училища.

Висше образование

- Служебното правителство **успя да осигури средства за сериозно увеличаване на заплатите на преподавателите във висшите училища.**
- Така само за 1 година заплатата за най-ниската академична длъжност в държавните висши училища се увеличи с 1 000 лв.
- **Правителството отпуска допълнителни 184 млн. лв.,** като с една част от тях се обезпечава това увеличение на заплатите за най-ниската академична длъжност. Финансирането се предоставя съгласно изискването на Закона за висшето образование (ЗВО) средните брутни заплати на академичния състав да бъдат не по-малки от 180 на сто от средната брутна за страната, а на изследователите и експертите съответно не по-малки от средната брутна за страната и 80 на сто от същата. Заплатата за най-ниската академична длъжност ще нарасне на 2516 лв. С отпускните средства ще има увеличение и за всички останали академични длъжности.
- **От началото на годината правителството осигури още близо 80 млн. лв. за висшето образование.** В Закона за държавния бюджет бяха предвидени 39 млн. лв. за повишаване на заплащането във висшите училища. Допълнително през пролетта служебното правителство осигури още 40.7 млн. лв., с които бяха увеличени възнагражденията и на непедагогическия състав. С тях заплатите на преподавателите във висшите училища бяха увеличени с 290 лева. С 12% се увеличи и заплащането на административния персонал и научно-изследователския състав в университетите, като заплатите на тези специалисти не са били повишавани с години. Повишени бяха значително и докторантските стипендии.
- В ход са и инвестиции за **над 200 млн. лева за подобряване на материалната база в студентските общежития.**

Насърчаване на науката

- Приет е нов **Закон за насърчаване на научните изследвания и иновациите** (ДВ, бр. 39 от 01.05.2024 г.).

- **Одобрен от МС е Отчет за изпълнението на първия етап (2018 – 2022)** на Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017 – 2030 г. (РМС № 362/23.05.2024 г.) и приет **Оперативен план за изпълнение на втория ѝ етап** (РМС№ 599/16.08.2024 г.). В него са заложили мерки и дейности за осигуряване на висока квалификация и кариерно развитие на учените, както и консолидиране на човешки ресурси и финансови средства за изпълнението на национални научни програми за решаване на значими обществени предизвикателства. Част от мерките са за стимулиране на приложните изследвания, обвързани с конкретни нужди на бизнеса. От изключително значение за научната система са развитието, поддържането и ефективното използване на модерна научна инфраструктура, балансирана по тематични области и региони, както и осигуряването на достъп до европейска и международна научна инфраструктура. Ще се насърчава участието на българските учени в европейските програми, в двустранното и международното научно сътрудничество, както и засилването на връзките с българската научна диаспора.
- Приета е **Национална научна програма „Критични и стратегически суровини за зелен преход и устойчиво развитие“**. Чрез програмата ще се насърчават фундаменталните и научно-приложни изследвания за установяване потенциала на България за критични и стратегически суровини, в т.ч. проучване, екологосъобразен добив и ефективна преработка на първични природни ресурси с приложение на иновативни методи и извличане на главни и съпътстващи елементи; отпадъци от преработката им и находища на критични суровини, както и оценка на социалните ефекти от използването на суровините и изследвания за намаляване и предотвратяване на вредното влияние на добива и преработката им върху околната среда. Срокът за изпълнението ѝ е 5 години (2024 - 2029) с общ индикативен бюджет от 8 500 000 лв.
- Приета е **Национална програма „Образование с наука“**, която има за цел да подпомогне положителната трансформация в средното образование чрез използване на потенциала на академичните среди в България в дейности с научноизследователско, иновационно, педагогическо, аналитично и логистично значение за училищната практика. Срокът за изпълнението ѝ е 3 години (2024-2027) с общ индикативен бюджет от 3 600 000 лв.
- Служебният кабинет одобри **Националната научна програма „Върхови изследвания и хора за развитие на европейска наука“-2024** (ВИХРЕН-2024). Дългосрочната цел на програмата е значителното повишаване на качеството на човешките ресурси за провеждане на научни изследвания в България на най-високо ниво. Програмата ще се изпълнява на конкурсен принцип от Фонд „Научни изследвания“. Срокът на изпълнение е 8 години (2024 г. – 2031 г.), а общият бюджет – 14 175 000 лв.
- С **Постановление № 254 от 18.07.2024 г.** на Министерския съвет са осигурени допълнителните средства в размер на **23 020 000 лв.** за изпълнение на конкурсните процедури на Фонд „Научни изследвания“ за 2024 г. - конкурс „**Финансиране на фундаментални научни изследвания**“ с бюджет от **17 000 000 лв.**, конкурс „**Финансиране на фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти**“ с бюджет от **1 500 000 лв.**, проекти по двустранно научно-техническо сътрудничество в съответствие с двустранни договорености и споразумения – **4 520 000 лв.**

- В рамките на Швейцарско-българската програма за научни изследвания по втория принос на Конфедерация Швейцария към разширения ЕС **през периода са обявени конкурсите за компонентите PROMYS** (за привличане на учени от диаспората и от други страни членки на ЕС и от Швейцария за работа в български научни организации за период от 5 години) и MAPS (многостранна програма между Швейцария, България, Румъния, Хърватия, Полша и Унгария за съвместни научни проекти). Подготвя се обявяването на нов конкурс за млади учени и постдокторанти SCIEХ за престой в швейцарска научна организация за период от 5 до 24 месеца.
- **МС одобри изменение на Меморандума за разбирателство** относно Програмата за стипендии и академичен обмен за млади български учени и дейности на българската научна диаспора в областта на хуманитарните и социалните науки, подпомагана от Министерството на образованието и науката на Република България, от една страна, и Държавния секретариат по образование, научни изследвания и иновации на Конфедерация Швейцария, от друга страна, и изпълнявана от Центъра за академични изследвания в София. Започна подготовката на нов меморандум за разбирателство по същата програма за нов период – 2025 – 2030 г.
- **През юни 2024 г. България стана пълноправен член в Европейския консорциум за научна инфраструктура „Екстремна светлина“ (ELI ERIC) от страна със статут „основател-наблюдател“.** По този начин българските учени ще имат пълноправен достъп до наукоизследвателска инфраструктура в областта на лазерната физика. В началото на м. юли участниците в българския консорциум организираха официално събитие в София, в което взеха участие както представители на българската научна общност, така и членове и представители на ръководството на европейския консорциум.
- Подготвени бяха изменения в Постановлението на Министерския съвет за условията и реда за предоставяне на стипендии на студентите, докторантите и специалистите от държавните висши училища и научни организации. Те предвиждат българските докторанти, приети във висши училища и научни организации в страната на места, за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението им, **да получават месечни стипендии в размер, равен на 150% от минималната работна заплата за страната за последните 12 месеца.**
- **Официалният правописен речник на българския език на БАН вече е дигитализиран и достъпен онлайн напълно свободно.** Разработването му е част от платформата БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн). Речникът съдържа общо около 2 400 000 форми. Съдържанието на БЕРОН се разработва от Секцията за съвременен български език на Института за български език на БАН с финансиране от МОН.
- **Продължава стратегическата помощ на държавата за развитие на ключови научни сектори.** Водещи учени от университети в топ 10 в света избраха да се преместят да работят в българския институт INSAIT към Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Световният технологичен гигант Google отпусна на INSAIT 1 милион долара за стипендии на млади учени. Самият институт също предоставя четвърт милион лева за стипендии на изявени студенти от магистърската програма „Логика и алгоритми“ във Факултета по математика и информатика (ФМИ) на СУ „Св. Климент Охридски“. Целта е

талантливите млади учени в областта на информационните технологии да бъдат стимулирани да се развиват и работят в България.

- Проведени бяха ключови събития, сред които Националният конкурс „Млади таланти“ 2024 г., ежегодните награди за наука „Питагор“ за съществен принос в развитието на науката и Фестивалът на науката.

Нормативни промени

- Подготвени и приети бяха ключови нормативни промени за подобряване и подпомагане на образователния процес.
- Децата, записани за задължително предучилищно образование, ще могат да отсъстват от детската градина по семейни причини **до 15 дни** в рамките на една учебна година с писмено уведомление от родителя. С това изменение на Наредбата за предучилищното образование се синхронизираха изискванията към децата, записани за задължително предучилищно образование, с тези към учениците, които по-рано през годината също получиха право на отсъствие по семейни причини до 15 дни.
- Служебният кабинет прие **промени в Наредбата за приобщаващо образование**, според които държавата ще осигурява **технически средства и софтуер за подпомагане на обучението на деца с физически увреждания и със специфични нарушения на способността за учене като дислексия, дисграфия и дискалкулия**. Необходимите средства за закупуване на техника и софтуер за деца и ученици с физически увреждания и със специфични нарушения на способността за учене за учебната 2023/2024 година ще се осигурят със средства по Националната програма на МОН „Информационни и комуникационни технологии“.
- Направени са промени в Наредбата за организация на дейностите в училищното образование, която ще регламентира **ученическите пътувания да се организират само ако по времето на пътуването се посетят няколко обекта, свързани с историята, археологията, културата или природните науки**. Предвижда се разработените примерни образователни маршрути по национална програма да бъдат задължителни за всички пътувания, които училищата организират, за да се съчетават те с повишаване на познанията на децата в различни области.
- Сформирана е работна група за промяна на учебните програми, разработена е визия за стандарт за качество в училищното и предучилищното образование, както и ключови промени в нормативната уредба и др. **Целта е да бъдат оставени готови нормативни документи за следващо редовно правителство**.
- Сформирана е работна група за изготвяне на предложение за диференциране на единния разходен стандарт за ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности и за определяне на нива на предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците.

**В координация с МЗ не се допусна нарушаване на образователния процес в училищата
въпреки ръста на заболели с коклюш**

- МОН и Министерството на здравеопазването предприеха навременни действия за организацията на учебния процес при разпространението на коклюш.
- Създадена беше организация за отделяне на паралелките с болни деца и ученици, като учениците оставаха в клас, а само в отделни случаи излизаха в обучение от разстояние.
- Благодарение на натрупания опит в системата и бързите действия не се стигна до масово заразяване и същевременно се осигури непрекъснатост на образователния процес.